

Wetenschapper vindt

Rechtspsycholoog
Eric Rassin

Foto: Jiri Büttler

.....
'Het Wetboek van
Strafvordering
geeft een opdracht
tot tunnelvisie'
.....

De kennis die psychologen inbrengen in de rechtszaal stoelt op onwetenschappelijke onderzoeks- en behandelmethodes. En juristen zijn niet in staat om hun rapporten op waarde te schatten. Toch neemt de rechter ze vaak klakkeloos over. Een nieuw op te zetten deskundigenregister moet daar verandering in brengen, maar dat heeft ook nogal wat gebreken, betoogt rechtspsycholoog Eric Rassin.

.....
Tatiana Scheltema
journalist
.....

Vorige maand werd jurist en rechtspsycholoog Eric Rassin (1969) benoemd tot bijzonder hoogleraar Rechtspsychologie aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Eerder schreef hij *Tussen sofa en toga, een inleiding tot de rechtspsychologie* en *Waarom ik altijd gelijk heb: over tunnelvisie*. Zijn boodschap: de werkwijze van psychologen die zich als 'deskundige' met het strafproces bemoeien, stoelt niet op controleerbare wetenschappelijke methodes, maar wordt niettemin

als zoektoek geslikt door rechters, officieren en advocaten.

De oorzaak is volgens hem een gebrekkig wederzijds begrip van de manier van wetenschapsbeoefening. 'Waar de rechtswetenschap wordt gekenmerkt door argumentatieleer en hermeneutiek, geworteld in een zelfgecreëerde realiteit, is de psychologie een empirische wetenschap waarin realistische experimenten en onderzoeksdesigns een belangrijke rol spelen. Wetenschappelijk psychologisch onderzoek is pas acceptabel als de onderzoeker al het mogelijke heeft gedaan om alternatieve scenario's van zijn onderzoeksvraag uit te sluiten. Bovendien worden publicaties in gerenommeerde

vakbladen onderworpen aan *peer review*.⁷ Daarmee voorkomt de onderzoeker dat hij zich vastbijt in vooropgestelde conclusies en dat hij het slachtoffer wordt van de zogeheten *confirmatie bias*: het zoeken naar bevestiging voor een bepaalde hypothese.

Maar in de forensisch-psychiatrische praktijk laten psychologen zich aan de empirie weinig gelegen liggen, zegt de wetenschapper. Rassin: 'Dat begint al met de manier waarop de diagnose "ontoerekeningsvatbaar" wordt gesteld. In het Pieter Baan Centrum (PBC) bijvoorbeeld gebruikt men onder meer de Psychopathic Checklist (PCL). Dat is een lijst met twintig criteria waarop de patiënt kan scoren. Het eerste criterium is bijvoorbeeld "oppervlakkig charmant". Dat houdt in dat iemand weliswaar vriendelijk is, maar ook manipulatief, en geen diepgaande gevoelens lijkt te koesteren. Een ander criterium is het hebben van een crimineel verleden. Zo wordt de persoon gediagnosticeerd: stel je voor dat je mij tegenkomt, en ik lach eens vriendelijk. Maar als jij dan al in mijn dossier hebt gelezen dat ik verdacht word van verkrachting en moord, denk je: typisch oppervlakkig charmant! Dat duidt op een persoonlijkheidsstoornis. Dan kijk je al met een gekleurde bril.'

Ontlastende gegevens

Het zou niet zo erg zijn als deze informatie over verdachten niet klakkeloos door de rechter werd overgenomen. Rassin: 'Rechters zijn zich er niet van bewust dat zo'n rapport niet aan empirisch wetenschappelijke criteria voldoet; die zien het rapport als een "af" stukje bewijs. Er wordt door de opstellers van zo'n rapport binnen het Pieter Baan Centrum wel overlegd. En er zijn natuurlijk mensen die meer ervaring hebben dan anderen, er

.....

'Je moet als deskundige niet komen met een eigen mening, verpakt in jargon, die gebaseerd is op kennis van tien jaar terug uit één of ander boek'

.....

staat niet alleen maar onzin in. Dat neemt niet weg dat de rapporten die het PBC produceert, kritiekloos door het leven gaan. Procedureel is er geen andere deskundige die dat werk beoordeelt, en de rechter al helemaal niet.'

De rechter is vervolgens niet verplicht om ook eventueel ontlastende gegevens in zijn vonnis op te nemen. Rassin: 'Nog mooier: hij krijgt in het Wetboek van Strafvordering de opdracht om in zijn vonnis bij de motivering de bewijsmiddelen op te nemen die de schuld van de verdachte ondersteunen. In de empirie zou je dan een komma verwachten: én schenk ook aandacht aan de bewijsmiddelen voor zover die de onschuld van de verdachte ondersteunen. Maar dat staat er niet. In dat wetboek staat dus in feite een opdracht tot tunnelvisie.'

Voor altijd deskundig

Het ministerie van Justitie wil een deskundigenregister opzetten, waarin wetenschappers worden opgenomen die hun sporen als forensisch deskundige hebben verdiend. Maar aan de plannen kleven bezwaren. 'De coördinator van dat plan belegde een bijeenkomst voor vijftig deskundigen om over het plan na te denken. In kleine groepjes werden de toekomstige criteria besproken. In alle bescheidenheid heb ik toen geroepen: je

zou er ook *peer review*-publicaties in moeten opnemen. Toen riep iemand: ja, maar als we dat doen, komt bijna niemand meer op die lijst. Vijf minuten later vond men dat alle zittende deskundigen wél op die lijst moeten. Want tegen iemand die tien jaar bij het PBC zit, zou je niet mogen zeggen: jij hebt geen kwaliteit. Dat stoort mij, want de ervaring die je bij het PBC opdoet, is feedbackloos. Je kunt daar wel veertig jaar werken, en honderd rapporten hebben geschreven. Maar dat zegt niet dat ze goed zijn. Dat bepaalt de deskundige zélf.'

Het gevaar, zegt Rassin, is dat je een lijst krijgt die de huidige status-quo alleen maar bevestigt. 'Iedereen die nu deskundig is, is dat straks ook. Ik voorzie een situatie waarin deskundige A zegt: ik vind dat deze persoon ontoerekeningsvatbaar is, want ik heb die en die – ongevalideerde – instrumenten afgenomen. Maar deskundige B zegt: waar slaat dat op? Vervolgens zegt de rechter: meneer A staat op de lijst, meneer B niet, en ik snap het ook niet maar ik volg meneer A. Want die staat op de lijst.'

Beter zou zijn om een systeem op te zetten naar Amerikaans model, waarin een deskundige voor elke rechtszaak waarin hij meedraait moet beantwoorden waarom hij of zij geschikt is om antwoord te geven op die bepaalde onderzoeksvraag, meent Rassin. 'Een psycholoog moet *state-of-the-art, evidence-based*, informatie aanbieden, en niet komen met een eigen mening, verpakt in jargon, die gebaseerd is op kennis van tien jaar terug uit een of ander boek. Want de ontvanger denkt namelijk: "o prima, dus zo zit het, bedankt. Opgelost, dankzij de expert. Maar de ontvanger denkt dat ook als het flauwekul is wat er wordt verteld.'

(advertentie)

"Voor mijn klant haal ik er altijd uit wat er in zit"

Jurist Tim van Santen in zijn persoonlijke video op JuristBijDAS.nl

DAS rechtsbijstand
AMSTERDAM ARNHEM 'S-HERTOGENBOSCH RIJSWIJK

